

ครูมืออาชีพกับการเรียนรู้แบบมืออาชีพ*

Professional teachers to professional learning.

พระมงคลธรรมวิธาน (Phramongkoldhammavitan)**

พระครูสิริธรรมนิเทศ (Phrakroosiridhammanidhesaka)***

ประสิทธิ์ สระทอง (Prasit Srsthong)****

บทคัดย่อ

ครู คือผู้นำทางจิตวิญญาณและเป็นกัลยาณมิตรที่มีความสำคัญในการสั่งสอนและถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์มาทุกยุคทุกสมัย ครูในแต่ละยุคต้องอาศัยวิชาความรู้ที่ตนเองถนัดและสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับศิษย์ เพียงเพื่อหวังว่าศิษย์จะนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพที่สุจริตและเป็นคนดีของสังคม เพราะครูเป็นผู้ที่ก่อให้เกิดองค์ความรู้อันจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมและโลก และเป็นผู้มีความสำคัญต่อการสร้างบัณฑิตให้มีความคิดที่ดี มีวิธีการวิเคราะห์อย่างถูกต้องและมีระเบียบในการปฏิบัติงาน ตลอดจนสามารถพัฒนาบุคลิกภาพเชิงวิชาการ เชิงวิชาชีพ ซึ่งศิษย์ควรได้รับการปลูกฝังอบรมจากครูผู้สอน

คำสำคัญ : ครูมืออาชีพ การเรียนรู้แบบมืออาชีพ

* วัตถุประสงค์ของการเขียนบทความ : เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ

This article aims for publishing academic knowledge

** ดร.รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา, อาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

Ph.D., Vice President for Student Affairs, Master of Arts Program in Buddhism, Mahamakut Buddhist University., e-mail : entrance56@gmail.com โทรศัพท์: 089-1843290

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์,ดร., ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์สิรินธรราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

Assistant Professor, Ph.D., Director of Theological Seminary of Sirindorn Rajavidyalaya, Mahamakut Buddhist University., e-mail : entrance56@gmail.com โทรศัพท์: 084-5277783

**** อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

Bachelor of Education Program in Teaching English, Mahamakut Buddhist University., e-mail : entrance56@gmail.com โทรศัพท์: 087-5835659

Abstract

The teachers are a spiritual leader and are an important mentor in teaching and imparting knowledge to the disciples of all ages. Teachers in each age must rely on their own knowledge and ability to transfer knowledge to the students. Just to hope that the disciple will bring the knowledge to a career that is honest and good of the society. Because, teachers are the creators of knowledge that will benefit society and the world. And it is important for the graduate to have a good idea. The method of analysis and the operating system. It is also possible to develop a professional academic personality. The students should be cultivated by the teachers.

Keywords: Professional teachers, Professional learning

บทนำ

ครูเป็นบุคคลที่ได้รับการยกย่องจากสังคม ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชาหรือหน่วยงานต้นสังกัด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้พระราชทานพระบรมราโชวาทแก่ครูอาวุโส เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2522 มีข้อความเกี่ยวกับลักษณะครูที่ดี 3 ประการ คือ “ความเป็นครูนั้นประกอบขึ้นด้วยสิ่งที่มีคุณค่าสูงหลายอย่าง ได้แก่ 1) ปัญญา คือความรู้ที่ดีประกอบด้วยหลักวิชาอันถูกต้อง ที่แน่นแฟ้นกระจำงัดในใจ รวมทั้งความฉลาดที่จะพิจารณาเรื่องต่างๆ ตลอดจนกิจที่จะทำ คำที่จะพูดทุกอย่างได้โดยถูกต้อง ด้วยเหตุผลอย่างหนึ่งได้แก่ ความดี คือความสุจริต ความเมตตา กรุณา เห็นใจและปรารถนาดีต่อผู้อื่นโดยเสมอหน้า 2) ความสามารถ ที่จะเพื่อแผ่และถ่ายทอดความรู้ความดีของตนเองไปยังผู้อื่นอย่างได้ผล ความเป็นครูมีอยู่แล้ว ย่อมฉายออกให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์ด้วย ผู้ที่มีความเป็นครูสมบูรณ์ในตัว นอกจากจะมีความดีด้วยตนเองแล้ว ยังจะช่วยให้ทุกคนที่มีโอกาสเข้ามาสัมพันธ์เกี่ยวข้องบรรลุถึงความดีและความเจริญไปด้วย” (กรมวิชาการ, 2540 : 88) เพราะฉะนั้น ผู้ที่จะเป็นครูต้องเป็นผู้ที่จะรับหน้าที่อันหนัก ดังที่ มยุรี ดวงศรี (2558: 33 - 34) กล่าวว่า คำว่า “ครู” คือผู้สั่งสอนศิษย์หรือผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ มาจากคำว่า คะ-รู (ในภาษาบาลี) แปลว่า “หนัก” หมายความว่าความรับผิดชอบในการอบรมสั่งสอนของครูนั้น นับเป็นภาระหน้าที่ที่หนักหนาสาหัสไม่น้อย กว่าคนๆ หนึ่งจะเติบโตเป็นผู้มีวิชาความรู้ และเป็นคนดีของสังคม ผู้เป็น “ครู” จะต้องทุ่มเทแรงกายและแรงใจไม่น้อยไปกว่าพ่อแม่ผู้ให้กำเนิดเลย ซึ่งในชีวิตของคนๆ หนึ่ง นอกเหนือไปจากพ่อแม่ซึ่งเปรียบเสมือน “ครูคนแรก” แล้ว การที่ได้ก็จะดำรงชีพต่อไปได้ในสังคม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมี “ครู” ที่จะประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ เพื่อปูพื้นฐานไปสู่หนทางทำมาหากินในภายภาคหน้าด้วย ดังนั้น “ครู” จึงเป็นบุคคลสำคัญที่ทุกคนควรจะได้แสดงความกตัญญู กตเวทิตาต่อท่าน เพราะครูเป็นผู้ยกระดับความคิดและจิตวิญญาณของผู้เรียนซึ่งเกิดจากกระบวนการการศึกษา

มาเรียม นิลพันธุ์ (2557 : 451) กล่าวว่าการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้ทรัพยากรมนุษย์มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น และทำให้มีความรอบรู้ ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการสร้างความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจให้แก่สังคมประเทศชาติ เป็นการถ่ายทอดวิชาความรู้ ปลุกฝังคุณธรรมจริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคนรุ่นหลัง สร้างความเจริญงอกงามทางด้านร่างกาย จิตใจ และ

สติปัญญา ส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมอันดีงามให้คงอยู่ตลอดไป เพราะการศึกษาคือ “บันได” นำไปสู่ความสำเร็จทั้งในด้านส่วนตัวและส่วนรวม จึงนับเป็นปัจจัยที่ 5 ของมนุษย์ ในกระบวนการศึกษานั้น สิ่งที่เป็นอีกประการหนึ่งคือการฝึกอบรมเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตและประสิทธิภาพในการทำงาน ดังที่ วิจิตร อวาทกุล (2540 : 37) กล่าวว่า การฝึกอบรมเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง พัฒนาพฤติกรรมของบุคคลในองค์การ โดยการให้บุคคลเรียนรู้ ทำความเข้าใจ ทำให้เกิดทักษะ ก่อให้เกิดเจตคติที่ดี หรือเป็นที่พึงปรารถนาขององค์การ และในการเปลี่ยนแปลงทั้งหลายเหล่านี้ ย่อมขึ้นอยู่กับกระบวนการศึกษาที่มาจากนโยบายของรัฐบาล

นโยบายรัฐบาลกับการศึกษา

รัฐบาลมีนโยบายเกี่ยวกับการศึกษา คือ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งได้นิยามคำว่า “การศึกษา” ไว้ในมาตรา 4 ว่า “การศึกษา เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต” นอกจากนี้ ในมาตรา 6 ได้กำหนดความมุ่งหมายไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และ คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” จากนิยามและความมุ่งหมายดังกล่าว จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนามนุษย์ให้มีความสมบูรณ์ และการเรียนรู้ของมนุษย์นั้นสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา

รัฐบาลโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดนโยบายสังคมและคุณภาพชีวิต โดยให้มีการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบเพื่อพัฒนาครูตามสมรรถนะให้เป็นครูดี ครูเก่ง มีคุณภาพ คุณธรรม จึงได้จัดโครงการพัฒนาครูที่เน้นการสร้างความเข้มแข็งของสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนในบริบทที่หลากหลายของลักษณะและขนาดของโรงเรียน โดยใช้กระบวนการสร้างระบบพี่เลี้ยง coaching และให้เป็นไปตามความต้องการจำเป็นของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา/มัธยมศึกษา โดยให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา/มัธยมศึกษา ประสานสถาบันอุดมศึกษาเพื่อร่วมเป็นคู่พัฒนา การจัดทำให้นับรูปแบบการพัฒนาฐานโรงเรียนในขณะปฏิบัติการสอน (on the Job training) และให้มีระบบสนับสนุนในรูปแบบการ coaching และ mentoring โดยให้เน้นการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณและอุดมการณ์ของความเป็นครู การพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถด้าน literacy, numeracy และ reasoning ability ตามระดับชั้น ควบรวมกับกระบวนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตามแนวทางของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้วยการออกแบบ จัดทำ และพัฒนาหลักสูตร สื่อ และวิธีการพัฒนาครู ให้ครอบคลุมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และเหมาะสมกับระดับชั้นที่สอน แล้วจึงประเมินสมรรถนะก่อนการพัฒนา และดำเนินการพัฒนาครูตามหลักสูตร โดยกำหนดกรอบระยะเวลาในการพัฒนาไม่น้อยกว่า 5 วันดังนี้ (1) กิจกรรม classroom เน้นด้านเนื้อหาและกระบวนการรวมทั้งการฝึกปฏิบัติ 2 วัน (2) กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ณ สถานศึกษาไม่น้อยกว่า 3 ครั้ง และจะต้องมีกระบวนการนิเทศ ติดตามประเมินผลด้วย

หากกล่าวถึงคำว่า “ครู” หลายคนคงนึกถึง “บทบาทการเป็นผู้พัฒนาทางด้านวิชาการของนักเรียน” ซึ่งนับเป็นบทบาทที่ทุกคนให้ความสำคัญ โดยเฉพาะนักวิชาการศึกษาที่มุ่งมั่นหาวิธีการใหม่ๆ หรือนวัตกรรมมาใช้ในการทำวิจัย เพื่อพัฒนาให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น อีกบทบาทหนึ่งที่สำคัญไม่แพ้กัน นั่นก็คือ “บทบาทในการพัฒนานักเรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์” คำว่ามนุษย์ที่สมบูรณ์นั้นไม่ได้หมายถึงเฉพาะผู้ที่เรียนเก่ง หรืออยู่ในโอวาทของคุณพ่อคุณแม่ ครูบาอาจารย์ เท่านั้น แต่หมายรวมถึงความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาด้วย กล่าวคือ

ก. ความสมบูรณ์ทางด้านร่างกาย คือการมีสุขภาพกายดี แข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีความรู้ความเข้าใจและรู้จักวิธีปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรค และหลีกเลี่ยงอุบัติเหตุหรือภาวะเสี่ยงต่อการบาดเจ็บ

ข. ความสมบูรณ์ทางด้านจิตใจ คือการมีสุขภาพจิตดี มีความอ่อนโยน เมตตา กรุณา คิดดี มีหลักคุณธรรม และจริยธรรมในการดำเนินชีวิต

ค. ความสมบูรณ์ทางด้านอารมณ์ คือความสามารถในการควบคุมอารมณ์และการแสดงอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม และถูกกาลเทศะ

ง. ความสมบูรณ์ทางด้านสังคม คือความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ดี มีปฏิสัมพันธ์ที่ดี เคารพกฎระเบียบของสังคม มีความรับผิดชอบ และส่งเสริมความสามัคคีในหมู่คณะ

จ. ความสมบูรณ์ทางสติปัญญา คือความสามารถในทางวิชาการ มีความรู้ มีทักษะ มีสติปัญญา และสามารถนำไปใช้เพื่อเกิดประโยชน์และสร้างสรรค์ได้

ทั้ง 5 ข้อนี้ มีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวดที่ 1 มาตรา 6 ที่กล่าวว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” และในมาตรา 22 บัญญัติไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ซึ่งต้องอาศัยครูมีอาชีพเท่านั้น และการพัฒนาให้เป็นครูมีอาชีพต้องเริ่มที่ผู้เป็นครูเป็นเบื้องต้น

การพัฒนาความเป็นครูมีอาชีพต้องเริ่มที่ผู้เป็นครู

เป็นความท้าทายใหม่และเป็นโอกาสที่จะทำให้เกิพัฒนา การเป็นครูมีอาชีพต้องเริ่มมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงห้องเรียนที่รับผิดชอบให้มีบรรยากาศทางการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องรู้สึกว่ามีแรงจูงใจในการเรียน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวต้องเริ่มจากตัวครูเพื่อปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม เพราะง่ายกว่าการปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมและบุคคลรอบข้างให้เข้ากับสภาพที่เป็น ครูมีอาชีพต้องเข้าใจว่าการที่จะทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังกล่าวจำเป็นที่จะต้องปรับกระบวนการทัศน์ตามหลักการจัดการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 ทั้งด้านพุทธิศึกษา จริยศึกษา พลศึกษา และหัตถศึกษา การเปลี่ยนแปลงสู่การเรียนรู้ (transformative learning) ทำให้กล้าที่จะรับรู้และดึงศักยภาพที่มีออกมาใช้ในการเรียนการสอน (Nuangchaleram and Prachagool, 2010 : 250) ซึ่งมีเทคนิคบางประการที่จะเสนอ ดังนี้

เทคนิคที่ 1 การใช้เสียงในห้องเรียนให้มีความเป็นธรรมชาติ ต้องเป็นเสียงพูดจาระหว่างครูกับนักเรียนเชิงบวก เสียงพูดจาที่เรียบง่ายและให้ความรู้สึกเชิงบวกสามารถกระตุ้นพัฒนาการทางสมอง และสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ได้ดีกว่าเสียงพูดที่ปนอารมณ์หรือการใช้คำพูดเชิงลบ การพูดเสียงดังไม่ใช่วิธีการที่ดีนักเพื่อให้ให้นักเรียนหันมาสนใจในบทเรียน แต่กลับสร้างความเครียดและแลดูไม่มีคุณค่าที่จะเร้าให้เกิดความสนใจได้อย่างต่อเนื่อง นักเรียนจะแสดงพฤติกรรมตอบสนองต่อเสียงและคำพูดที่ปนอารมณ์ของครูผ่านสีหน้าหรือการแสดงออก ดังนั้น ครูมีอาชีพมักใช้คำพูดที่ดูธรรมดา เรียบง่าย และให้พลังทางบวก การชมเชยย่อมดีกว่าการว่ากล่าวอย่างแน่นนอน ครูมีอาชีพก็พึงเรียนรู้การพูดที่มีประสิทธิภาพ รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา อยากให้คนอื่นพูดจากับเราเช่นไรควรเรียนรู้ที่จะใช้คำพูดเช่นนั้นกับผู้อื่นเช่นกัน

เทคนิคที่ 2 การรู้จักรอคอยคำตอบ การถามคำถามของครูอาจสร้างความเจ็บในท้องเรียน ครูควรเรียนรู้ที่จะรอคอยคำตอบ (waiting time) ซึ่งปกติความเจ็บจะเป็นสิ่งกระตุ้นให้นักเรียนได้ขบคิดและตอบคำถาม ครูอย่าเร่งรีบถามและตอบคำถามเอง โดยส่วนใหญ่มักใช้เวลาในการรอคอยคำตอบประมาณ 10-15 วินาที การถามคำถามจะช่วยกระตุ้นกระบวนการคิดของนักเรียน นอกจากนี้บ่อยครั้งนักเรียนจะเจ็บไม่กล้าตอบหากครูใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสม การโน้มน้าวให้ตอบคำถามอาจร่วมกันตอบทั้งชั้นเรียน หรือรายบุคคล และอย่าลืมเสริมแรงทางบวกเมื่อนักเรียนตอบคำถาม เช่น การกล่าวคำชมเชย การปรบมือ การแสดงความขอบคุณ ในปัจจุบันการสื่อสารของห้องเรียนในศตวรรษที่ 21 อาจเชื่อมโยงไปสู่สังคมออนไลน์ การเติมเต็มจริยธรรมในการใช้และเสริมแรงทางบวกผ่านสื่อสังคมออนไลน์ก็จะช่วยให้การสื่อสารระหว่างครูกับนักเรียนดีขึ้น แต่ก็ควรแนะนำให้นักเรียนใช้อย่างพอเหมาะพอควร และเรียนรู้ที่จะสื่อสารกับเพื่อนในชั้นเรียนมากขึ้นด้วย

เทคนิคที่ 3 การสื่อสารด้วยภาษาและท่าทาง การยืนนิ่งๆ หน้าชั้นเรียนโดยปราศจากเคลื่อนไหวของร่างกาย ยกเว้นลมหายใจก็คงไม่แตกต่างจากการฟัง วิทยู ซึ่งแลดูขาดอรรถรสในการฟังและเรียนรู้ของนักเรียน การสื่อสารด้วยภาษาที่มีความหมายประกอบกับการเคลื่อนไหว การใช้มือ การสื่อสารความรู้สึกผ่านสีหน้าและสายตาระหว่างครูกับนักเรียน ย่อมสามารถตรงตรงความสนใจและแสดงออกซึ่งความใส่ใจในชั้นเรียนของครูมีอาชีพ อย่าลืมนึกว่าดวงตาเปรียบเสมือนหน้าต่างของดวงใจ การเดินและสื่อสารควรเป็นไปตามธรรมชาติ การสบตา (eye contact) เป็นการตรวจสอบและติดตามพฤติกรรมของนักเรียนได้ขณะที่สอน นอกจากนี้ การตบไหล่เบาๆ การหยิบจับอุปกรณ์การเรียน การยิ้ม การหัวเราะ การเดินเข้าไปพูดคุย ล้วนเป็นเทคนิคง่ายๆ ที่จะเชื่อมโยงความผูกพันระหว่างกันและกัน การถ่ายทอดเนื้อหาสาระในบทเรียนก็จะเกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ

เทคนิคที่ 4 การเข้าถึงความรู้สึกและพฤติกรรมของนักเรียน ครูมีอาชีพควรมีความไวต่อความรู้สึกและพฤติกรรมที่แสดงออกของนักเรียน ความรู้สึก (feelings) เป็นสิ่งที่ไปกระตุ้นให้เกิดการรับรู้และตอบสนองออกมาทางพฤติกรรม สิ่งที่น่าหนักใจที่สุดคือชั้นเรียนล้วนมีความแตกต่างระหว่างบุคคล เมื่อไหร่ก็ตามที่เกิดความขัดแย้งทางความคิดของนักเรียน การทำความเข้าใจโดยปราศจากอคติจะช่วยให้ครูมีอาชีพสามารถแก้ไขและจัดการกับปัญหาได้ ครูควรตั้งสติเมื่อมองเห็นว่าปัญหานั้นดูเล็กน้อย ครูควรให้นักเรียนจัดการกับปัญหาเหล่านั้นเอง อย่ารีบเข้าไปมีบทบาทไปไกลเกลี่ยจนอาจทำให้นักเรียนเกิดอคติต่อครู ปลอบใจให้นักเรียนมีโอกาสเรียนรู้และจัดการกับปัญหาโดยตัวเองก่อน หากเห็นว่าปัญหานั้นลุกลามใหญ่โตขึ้น ครูจึงเริ่มเข้าไปมีบทบาทเป็นคนกลาง

ใกล้เคียงเพื่อจัดการกับปัญหานั้น นอกจากนี้ครูควรสอดแทรกคุณลักษณะอันพึงประสงค์พร้อมกับให้นักเรียนได้ตั้งกฎของชั้นเรียนร่วมกัน เพื่อป้องกันการเกิดปัญหานั้นขึ้นมาอีก

เทคนิคที่ 5 การให้บทบาทนักเรียนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอน การสร้างความรู้สึกร่วมของการมีส่วนร่วม (participation) เป็นหลักการพื้นฐานทางประชาธิปไตย เมื่อมีส่วนร่วมก็จะเกิดความรู้สึกความเป็นเจ้าของและรับผิดชอบต่องานนั้น เช่น การให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมเตรียมอุปกรณ์การเรียนการสอน การนำเสนอผลงาน การร่วมกันทำโครงการ การร่วมกันผลิตสื่อและนำเสนอผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ฯลฯ ซึ่งครูมีอาชีพก็ต้องเรียนรู้ที่จะให้บทบาทแก่นักเรียนตามโอกาสและความเหมาะสมของแต่ละคน การนำหลักจิตวิทยามาปรับใช้เพื่อให้นักเรียนมองเห็นภาพการเรียนการสอนจะช่วยให้เข้าใจจุดมุ่งหมายและกิจกรรมที่ต้องทำเพื่อดำเนินการให้บรรลุตามที่ตั้งไว้ การเปิดเรียนวันแรกคือ หัวใจสำคัญของการวางแผนและนำไปสู่การสร้างเป้าหมายร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน การนำเสนอแผนการเรียนรู้ทั้งภาคการศึกษาจะช่วยวางแผนการเรียนและสร้างแรงจูงใจในบทเรียน ครูมีอาชีพมักให้ความสำคัญกับคาบแรกเสมอ ซึ่งนอกจากจะเป็นการทำให้ นักเรียนเข้าใจในการดำเนินการทั้งหมด กฎ กติกาการเรียนการสอนควรกำหนดร่วมกันในวันแรกของการเปิดภาคเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อวิชาและกระบวนการเรียนการสอนร่วมกันตามสมควร

การพัฒนาความเป็นครูมีอาชีพนั้น เมื่อได้เริ่มที่ผู้เป็นครูและได้ดำเนินการตามเทคนิคทั้ง 5 ประการนี้แล้ว ประการสำคัญเป็นลำดับต่อมาต้องสร้างแรงจูงใจในการเรียนให้แก่ผู้เรียนด้วย

การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้

ครูมีอาชีพต้องสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้มากกว่าแค่การถ่ายทอดความรู้จากตำราเป็นหลัก สถานการณ์มักสร้างให้นักเรียนรู้จักแก้ปัญหา เพื่อแข่งขันกับคนอื่นและเอาชนะใจตนเอง การสร้างแรงจูงใจภายในจะดีกว่าแค่การส่งเสริมให้นักเรียนท่องจำเนื้อหาสาระ เพราะเป็นการสร้างคุณลักษณะใฝ่รู้ใฝ่เรียนที่คงทนมากกว่าการจดจำเพื่อสอบ ความกระหายอยากที่จะรู้จะเป็นแรงกระตุ้นให้นักเรียนสร้างเครื่องมือและวิธีการสืบเสาะหาคำตอบด้วยตนเอง ซึ่งจะมีคุณค่าและความหมายในการเรียนเพื่อรู้

การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มุ่งสร้างแรงจูงใจใฝ่เรียนรู้แก่ผู้เรียน พร้อมๆ กับการเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาตนเอง โดยนัยที่ว่าสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความกระหายอยากที่จะมีพลังทางการใฝ่รู้ ผู้เรียนจะมีความรู้สึกอิสระที่จะนำพาตนเองสู่การค้นคว้าหาคำตอบ ซึ่งการสร้างแรงจูงใจในการเรียนจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการนำตนเอง (autonomous learner) ครูมีอาชีพในศตวรรษที่ 21 จึงมักเลือกการให้เครื่องมือทางการเรียนรู้และเสริมแรงจูงใจแก่ผู้เรียนมากกว่าแค่การส่งผ่านและถ่ายทอดเนื้อหาสาระวิชา (ประสาธน์ เณียงเถลิง, 2558) การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้เป็นปรากฏการณ์ที่สลับซับซ้อน ซึ่งเป็นพื้นฐานในการปรับปรุงพฤติกรรมและเทคนิคการเปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์ วิธีการเสริมแรงตามทฤษฎีของ Skinner ดังที่สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2553: 53) ได้นำมาปรับใช้ในการเรียนรู้ 4 วิธี

1. การเสริมแรงทางบวก (positive reinforcement) เป็นการบริหารรางวัลตอบแทนตามผลการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนา เช่น การชมเชยและการยกย่อง เมื่อผู้เรียนทำงานเสร็จตามกำหนด

2. การเรียนรู้หลีกเลี่ยงปัญหา (avoidance learning) เป็นการเสริมแรงด้านลบ (negative reinforcement) การเรียนรู้ที่เกิดขึ้น เพราะผู้เรียนไม่สามารถปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เช่น ครูดุเมื่อส่งการบ้านช้ากว่ากำหนด การเรียนรู้หลีกเลี่ยงปัญหาเกิดจากสิ่งที่คุณเรียนต้องการหลีกเลี่ยงผลลัพธ์ที่ไม่น่าพอใจ

3. การยับยั้งพฤติกรรม (extinction) เป็นการเลิกให้รางวัลเพื่อจุดมุ่งหมายในการยับยั้งพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งในอนาคต โดยการลดการเสริมแรง เช่น ครูจะเลิกให้รางวัลกับผู้เรียนที่ทำการบ้านเสร็จทันเวลา แต่ผลงานไม่เรียบร้อย

4. การลงโทษ (punishment) เป็นการปรับพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องภายใต้เงื่อนไขการให้ผลลัพธ์ที่เป็นลบ จะช่วยลดหรือยับยั้งพฤติกรรมเป็นการลบพฤติกรรม เช่น การว่ากล่าวตักเตือน

เทคนิคการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ที่ครูมีอาชีพสามารถทำได้ คือพยายามให้ความสนใจผู้เรียนอย่างแท้จริง การให้ความสนใจจะสร้างพลังแห่งความหวัง ความฝัน และเป็นแรงขับที่ทำให้เกิดความตั้งใจมุ่งมั่น (Feldman, 2008 : 32) เมื่อผู้เรียนเกิดความรู้สึกและรับรู้ว่ามีคนใส่ใจ ได้รับบรรยากาศการเรียนรู้เชิงบวก ได้รับการเสริมแรงอย่างเหมาะสม ได้รับกำลังใจที่ดีแล้ว จะทำให้ผู้เรียนสนใจและใส่ใจต่อการเรียนและจะพยายามฝึกวิชาการต่างๆ เพื่อให้เกิดความชำนาญ ที่เรียกว่า “ทักษะ (skill)” เพราะทักษะการเรียนรู้สำคัญกว่าความรู้

ทักษะการเรียนรู้สำคัญกว่าความรู้

การเรียนรู้ที่มีคุณค่าและมีความหมายในสังคมยุคปัจจุบันไม่ใช่การท่องจำเนื้อหาสาระ หรือการเรียนรู้แบบท่องสอบตอบลืม เพราะความรู้เปลี่ยนแปลงเร็วมากและขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว การแพร่กระจายของข้อมูลข่าวสารได้รับผลกระทบจากเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้ความรู้เปลี่ยนแปลงเร็วกว่าอดีตเป็นอย่างมาก (วิจารณ์ พานิช, 2555 : 12) หากครูยังคงกระบวนการเรียนการสอนแบบเดิมๆ ก็อาจจะที่ปรับการเรียนเปลี่ยนการสอนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งตัวผู้สอนและผู้เรียนได้ การเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 นี้จึงมุ่งเน้นการสร้างทักษะที่จำเป็นแก่ผู้เรียนและสร้างแรงจูงใจใฝ่เรียนรู้ ซึ่งเป็นทั้งแรงขับและเครื่องมือที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 มีดังนี้

1. การอ่าน (reading) เป็นทักษะที่ควรฝึกฝนให้เกิดกับผู้เรียน เพราะการอ่านคือการเปิดโลกทัศน์ เปิดความคิด และสามารถสร้างแรงบันดาลใจได้อย่างมหาศาล

2. การเขียน (writing) เป็นทักษะที่ช่วยฝึกกระบวนการคิด การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการสรุปความ และยังเป็นการแสดงออกซึ่งความรู้สึก และความคิดผ่านตัวอักษร

3. คณิตศาสตร์ (arithmetic) เป็นทักษะการคำนวณ รู้จักใช้ตรรกะ มีเหตุผล ซึ่งจะก่อให้เกิดความคิด เชื่อมโยงเห็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ

4. การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (critical thinking) เป็นทักษะที่ช่วยในการวิพากษ์สิ่งต่างๆ ที่มากระทบ เนื่องด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศมากมายมหาศาล การเสพข้อมูลจึงต้องอาศัยการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อประกอบการคิดและตัดสินใจบนความถูกต้อง แม่นยำ และน่าเชื่อถือมากที่สุด

5. การสร้างสรรค์ (creativity) เป็นทักษะที่ทำให้โลกเกิดการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงด้วยแรงบันดาลใจของความคิดสร้างสรรค์ การประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่ความคิดสร้างสรรค์

6. การร่วมมือ (collaboration) เป็นทักษะของการทำงานเป็นทีม มีลักษณะเป็นเครือข่าย เนื่องจากคนยุคใหม่มีศักยภาพทั้งจากภายในตนเองและผลกระทบของเทคโนโลยี ทำให้การนำความพิเศษของบุคคลต่าง ๆ มาร่วมกันสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ให้กับโลก

7. การสื่อสาร (communication) เป็นทักษะที่ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานของมนุษย์ในการสื่อสารความรู้สึก ความคิดสู่บุคคลอื่นได้

ดังนั้น การสอนของครูมืออาชีพต้องปรับเปลี่ยนจากเดิมคือเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้สู่การเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน ต้องส่งเสริมและสร้างแรงบันดาลใจใฝ่เรียนรู้ เพราะสิ่งที่ครูสอน คือทักษะที่จำเป็นแก่ผู้เรียนเพื่อใช้ในการสืบเสาะหาความรู้และต่อยอดสู่การพัฒนาตนเองอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งเครื่องมือด้านการคิด การใช้ชีวิต การสื่อสาร และการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุขในกระแสสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ที่เรียกกันว่า “ติดต่อทางปัญญา” ให้แก่ผู้เรียน เพราะฉะนั้น ครูมืออาชีพมีสิ่งที่จะต้องปรับปรุงดังนี้

สิ่งที่ครูมืออาชีพต้องปรับปรุง

การเรียนการสอนในยุคดิจิทัลมีการเปลี่ยนแปลงหลายอย่างทั้งสภาพสังคม การเรียนรู้ วิธีการคิด และการดำรงชีวิตที่มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ดังนั้น ผู้ที่จะฝึกตนเองให้เป็นครูมืออาชีพจึงต้องมีการปรับเปลี่ยน ดังนี้

1. หลงใหลใคร่รู้ด้านการเรียนการสอน การพยายามพัฒนาตนเองด้านศาสตร์และศิลป์การสอนจะทำให้ครูอยู่ในบรรยากาศของความเป็นวิชาการอย่างสม่ำเสมอ ชอบอ่าน ชอบคิด ชอบเขียน ชอบพูด และชอบนำความรู้และสิ่งต่างๆ ที่ได้รับมาปรับใช้ในห้องเรียน หมั่นทบทวนความรู้และทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนจะทำให้ครูรู้สึกหลงใหลใคร่รู้สิ่งต่างๆ เกี่ยวกับการเรียนการสอน

2. รักและยุติธรรมกับผู้เรียน ความรักมักทำให้คนเรียนรู้ที่จะให้อย่างบริสุทธิ์ใจ ปราศจากอคติครอบงำ การแสดงความรักกับผู้เรียนทำได้ง่ายๆ เช่น การลูบหัว การตบไหล่เบาๆ การยิ้ม การใช้คำพูดเชิงบวก การชมเชย นอกจากมีความรักแล้วยังต้องยุติธรรมกับผู้เรียนทุกคน ฝึกมองโลกในแง่บวกและต้องมีความเชื่อเป็นพื้นฐานว่า ผู้เรียนทุกคนมีศักยภาพและพร้อมที่จะพัฒนาได้ ทั้งนี้ตามแต่ศักยภาพความแตกต่างของแต่ละบุคคล

3. รักการสอนและพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา การเรียนรู้ให้เท่าทันกับผู้เรียนยุคใหม่ต้องใส่ใจคุณภาพการสอน รู้จักสืบเสาะค้นคว้าหาความรู้ เทคนิค วิธีการใหม่ๆ มาปรับใช้ในชั้นเรียน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสนุกกับกิจกรรมและผู้สอนยังได้นำความรู้ใหม่มาทดลองใช้เพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน

4. ทำความเข้าใจปรัชญาการศึกษา เมื่อมองเห็นปรัชญา ก็จะเข้าใจเป้าหมายและวิธีการที่จะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการเรียนการสอน เช่น หลักสูตรการศึกษา กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นหัวใจสำคัญต่อการออกแบบและพัฒนาการเรียนการสอน

5. ปรับเปลี่ยนความคิด คือการปรับความเชื่อว่าการศึกษาที่ดีเริ่มจากคุณภาพครู ครูเท่านั้นคือผู้ที่เปลี่ยนโลก เปลี่ยนสังคมโดยรวมให้ดีขึ้น เพราะครูคือวิศวกรทางสังคมที่วางรากฐานให้กับสังคมทั้งปัจจุบันและอนาคต หากรากฐานไม่ดีแล้วย่อมนำไปสู่ความเสื่อมในที่สุด

6. เข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการอย่างสม่ำเสมอ เช่น การอบรม การสัมมนา การประชุมวิชาการ การเขียนบทความวิชาการ การสื่อสารผ่านเครือข่าย การร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับแวดวงวิชาชีพครู และที่สำคัญพยายามลดงานที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน เพื่อที่จะได้มีเวลาอยู่กับชั้นเรียนและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21

การปรับเปลี่ยนความคิดของครูมืออาชีพ ต้องตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนการสอนเป็นสิ่งสำคัญ โดยต้องมุ่งพัฒนาวิชาชีพครูเพื่อนำไปสู่คุณภาพของผู้เรียน ซึ่งการปฏิรูปตนเองสู่การเป็นครูมืออาชีพนั้นต้องเริ่มจากสิ่งที่ทำได้ด้วยตนเองและปฏิบัติแบบเรียบง่าย ขอเพียงมุ่งมั่นและใส่ใจที่จะพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรการศึกษา การออกแบบและพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล กลไกการปฏิรูปตนเองทั้งหลายทั้งปวงเหล่านี้ เริ่มที่การปรับความคิดของครูและนำไปลงมือปฏิบัติที่ห้องเรียน โดยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมไม่ว่าจะเป็นการอ่าน การเขียน การคำนวณ การคิดแก้ปัญหา การร่วมมือกันทำงาน ผ่านการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพเช่นนี้ เรียกว่าเป็นสภาพแห่งการเรียนรู้ในโลกแห่งการเรียนรู้

สภาพการเรียนรู้ในโลกแห่งการเรียนรู้

การเรียนรู้และความรู้ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก จึงทำให้ “ครูมืออาชีพ” ที่ปรับตัวในการถ่ายทอดความรู้เพื่อให้ได้ “ผลผลิต” ทั้งในด้าน “ความรู้” ที่จะถ่ายทอด และ “บัณฑิต” มีคุณภาพ โดยต้องปฏิบัติ ดังนี้

1. การติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการ ตรวจสอบ คุณภาพของความรู้ คุณค่าของความรู้ ความแม่นยำของความรู้ ที่จะนำมาถ่ายทอด

2. ใช้ความรู้ต่างๆ เป็นฐาน ในการถ่ายทอดต่อผู้เรียน ตามระดับความเหมาะสมเพื่อให้ตนเองและผู้เรียนสามารถใช้ความรู้ประยุกต์ในการแก้ปัญหา หรือหาหนทางพัฒนางานที่เกี่ยวข้อง หรือนำไปใช้เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ กระบวนการผลิต ตลอดจนการสร้างนวัตกรรมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ความรู้ที่ถ่ายทอดควรถ่ายทอดทั้งด้านความรู้ (cognitive) วิธีปฏิบัติหรือความสามารถในการใช้ (skills) และเจตคติ (attitude)

3. ศึกษาความรู้ที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับความรู้ในศาสตร์เฉพาะทางแห่งตน เพราะปัจจุบันต้องใช้ความรู้แบบองค์รวม หรือสหวิทยาการมากขึ้น

4. ต้องพิสูจน์และสร้างองค์ความรู้ คือทั้งพิสูจน์ความรู้ที่เรียนมาว่าเป็นจริง แม่นยำ ตรงเนื้อหาทั้งในภาพรวม และมีความถูกต้องเมื่อนำมาใช้ในแต่ละประเทศ แต่ละภูมิภาค ที่มีสภาพแวดล้อมต่างกัน รวมถึงการสร้างความรู้ใหม่ขึ้นเองจากการศึกษาค้นคว้าวิจัย ซึ่งอาจต่อยอดจากความรู้ที่มีผู้ค้นพบมาแล้ว รวมถึงนำความรู้ที่ได้จากการวิจัยนั้นมาใช้ในการถ่ายทอดหรือปฏิบัติงาน

5. ต้องถ่ายทอดความรู้ตามแนวคิดของการเรียนรู้สมัยใหม่ ที่ผู้เรียนมีอิสระในการรับรู้ และสร้างศักยภาพให้ผู้เรียน รู้จักหาความรู้ด้วยตนเอง และขึ้นาการเรียนรู้ในลักษณะของวิถีวิทยาในการสอนให้เพิ่มการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน

6. ต้องอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้ได้แบบไม่มีขีดจำกัดว่าต้องเรียนเฉพาะในห้องเรียน หรือต้องเรียนจากครูเท่านั้น

7. ต้องสร้างผู้เรียนให้รู้จักคิดวิเคราะห์ อย่างมีเหตุผล มีจิตวิสัย ใช้ข้อมูลในการแก้ปัญหาหรือพัฒนา

8. ต้องพัฒนาตนเองให้ศึกษาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต รู้จักเผยแพร่ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น และยึดมั่นในหลักบูรณาการความรู้แบบสหวิทยาการ

หากครูเข้าใจถึงปัจจัยต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงของโลกแห่งการเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับปัจจัยที่เปลี่ยนแปลงนั้น ก็จะสามารถพัฒนาเป็น “ครูมืออาชีพ” ที่เพียบพร้อมได้รับการยอมรับสามารถสร้าง “ผลผลิตอันมีคุณภาพและมีคุณค่า” ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทั้งต่อตนเอง อาชีพ สถาบัน และประเทศชาติได้อย่างแน่นอน เพราะ “ครู” เป็นอาชีพขั้นสูงที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม โดยเฉพาะด้านการอบรมสั่งสอนเพื่อศิษย์ให้เกิดการเรียนรู้ มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะ และมีความรู้สึกรักคิดใหม่ๆ หรือดีมากขึ้น เหมาะสมขึ้น ซึ่งเป็นภาระที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถพิเศษในการทำงาน และสังคมก็ให้การยกย่องความสำคัญของครู (teachers) ต้องมีภาระหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ ดังนี้

1. t (teaching) การสอน หมายถึง การอบรมสั่งสอนศิษย์ให้มีความรู้ ความสามารถในการวิชาการทั้งปวง และเกิดปัญหาในการดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขในสังคม ซึ่งถือว่า การสอนคืองานหลักของครู

2. e (ethics) จริยธรรม หมายถึง ผู้ที่เป็นครูจะต้องมีบทบาทในการอบรมส่งเสริมจริยธรรมให้แก่ นักเรียน และจะต้องประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่เหมาะสม

3. a (academic) วิชาการ หมายถึง ครูต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบในทางวิชาการทั้งต่อตนเอง และในด้านการส่งเสริมความเจริญงอกงามของศิษย์ด้วย

4. c (cultural heritage) การสืบทอดวัฒนธรรม หมายถึง ครูจะต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบ เกี่ยวกับการสืบทอดวัฒนธรรม จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง

5. h (human relationship) มนุษยสัมพันธ์ หมายถึง ครูอาจารย์ต้องทำหน้าที่เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ทั้งในด้านส่วนตัวและส่วนรวม ซึ่งมนุษยสัมพันธ์ของครูประกอบด้วย มนุษยสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน มนุษยสัมพันธ์ระหว่างครูกับครู และมนุษยสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้ปกครอง/ชุมชน

6. e (evaluation) การประเมินผล หมายถึง การประเมินผลการเรียนของนักเรียนและการสอนของครู ซึ่งการประเมินผลสามารถทำได้หลากหลายวิธีขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และเนื้อหา เพื่อนำไปพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

7. r (research) การวิจัย หมายถึง การที่ครูต้องเป็นนักแก้ปัญหา และศึกษาหาความรู้จากความจริงที่เชื่อถือได้ ซึ่งการที่จะแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพครูจะต้องทราบสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา เหตุนี้ทำให้การวิจัยเป็นสิ่งที่ช่วยให้ครูได้ข้อมูลที่เป็นจริงและน่าเชื่อถือเพื่อนำไปใช้พัฒนากระบวนการเรียนการสอน ซึ่งการวิจัยในเบื้องต้นสำหรับครูสามารถทำได้โดยการตั้งปัญหา การตั้งสมมุติฐานในการแก้ปัญหา การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุปผล (ยนต์ ชุ่มจิต, 2546 : 20)

8. s (service) การบริการ หมายถึง การบริการให้แก่ศิษย์ ผู้ปกครองและชุมชน

ภาระหน้าที่ทั้ง 8 ประการดังกล่าวนี้ เป็นการปฏิบัติงานเพื่อความเป็นครูมืออาชีพ ต้องปฏิบัติทั้งในส่วนของการสอนในชั้นเรียน การสร้างจริยธรรมแก่ผู้เรียน การค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมด้านวิชาการแก่ตนเองเสมอๆ การช่วยสังคมสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น การสร้างมนุษยสัมพันธ์แก่ชุมชนและสังคม การประเมินผลการปฏิบัติงาน การวิจัยในชั้นเรียน และงานบริการสังคม ซึ่งถือเป็นงานสร้างอุดมการณ์ความเป็นครูมืออาชีพ

อุดมการณ์ความเป็นครูมืออาชีพ

คำว่า “อุดมการณ์” (ideology) เป็นหลักการที่วางระเบียบไว้เป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ผู้ที่จะเป็นครูมืออาชีพต้องยึดไว้ประจำใจ 5 ประการ คือ เติมรู้ เติมใจ เติมเวลา เติมคน และเติมพลัง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553 : 10-13)

1.1 เติมรู้ คือมีความรู้บริบูรณ์ ด้วยความรู้ 3 ประการคือ

1.1.1 ความรู้ด้านวิชาการและวิชาชีพ ครูจะต้องแสวงหาความรู้ที่เป็นประโยชน์และเหมาะสมให้ผู้เรียน เรียนอย่างครบถ้วนเหมาะสมตามระดับความรู้

1.1.2 ความรู้ทางโลก นอกเหนือจากการวิชาแล้ว ครูต้องแสวงหาความรู้รอบตัวด้านอื่นๆ ให้บริบูรณ์โดยเฉพาะความเป็นไปของระเบียบ ประเพณี สังคม วัฒนธรรม

1.1.3 ความรู้เรื่องธรรมะ ครูที่มีความรู้ด้านธรรมะจะสามารถหยิบยกเรื่องธรรมะมาเป็นอุทาหรณ์สำหรับสั่งสอนศิษย์ได้ เช่น จะสอนให้ศิษย์ประสบผลสำเร็จด้านการศึกษาเล่าเรียนได้ดี ก็ยกหัวข้อธรรมะอย่างอิทธิบาท 4 คือ (1) พอใจในการศึกษา รักและสนใจในวิชาที่ตนเรียน (2) มีความเพียรที่จะเรียนไม่ย่อท้อ (3) เอาใจใส่ในบทเรียน การบ้าน รายงาน และ (4) หมั่นทบทวนอยู่เสมอ เป็นต้น

1.2 เติมใจ คือความมีใจเป็นครู พุทธศาสนาถือว่า “ใจนั้นเป็นใหญ่ ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดจากใจทั้งนั้น” คนจะเป็นครูที่มีอุดมการณ์ต้องสร้างใจที่เต็มบริบูรณ์ด้วยการมีใจเป็นครู การทำใจให้เต็มมีความหมาย 2 ประการคือ

1.2.1 ใจครู การทำใจให้เต็มบริบูรณ์ต้องถึงพร้อมด้วยองค์ประกอบ ดังนี้

1) รักอาชีพ ครูต้องมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพ เห็นว่าอาชีพครูมีเกียรติ มีกุศล ได้รับความภูมิใจ แสวงหาวิธีสอนที่ดีเพื่อศิษย์

2) รักศิษย์ มีใจคิดอยากให้ศิษย์ทุกคนมีความสุข และเสียสละเพื่อศิษย์ได้

1.2.2 ใจสูง ครูควรพยายามทำให้ใจสูงส่ง มีจิตใจที่ดงาม

1.3 เติมเวลา คือการรับผิดชอบ การทุ่มเทเพื่อการสอน มี 3 ส่วน คือ

1.3.1 งานสอน ครูต้องใช้เวลาในการเตรียมการสอนอย่างเต็มที่ วางแผนการสอนค้นคว้าหาวิธีการที่จะสอนศิษย์ในรูปแบบต่างๆ

1.3.2 งานครู นอกเหนือไปจากการสอน ครูต้องใช้เวลาแก่งานธุรการ งานบริหาร บริการและงานที่จะทำให้สถาบันก้าวหน้า

1.3.3 งานนักศึกษา ใช้เวลาในการอบรม แนะนำสั่งสอนศิษย์เมื่อศิษย์ต้องการคำแนะนำหรือต้องการความช่วยเหลือ

1.4 เต็มคน คือการพัฒนาตนเองให้มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ การพัฒนาตนเองให้เป็นแม่พิมพ์หรือพ่อพิมพ์ที่คนในสังคมคาดหวังไว้สูง ครูจึงจำเป็นต้องมีความบริบูรณ์ เป็นมนุษย์ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สำนึกกาย วาจา ใจ ให้มีความมั่นคงเป็นแบบอย่างที่ดี ปฏิบัติงานถูกต้อง หมั่นคิด พิจารณาตนเองเพื่อหาทางแก้ไขปรับปรุงตนเองให้มีความบริบูรณ์อยู่เสมอ

1.5 เต็มพลัง คือการทุ่มเทพลังสติปัญญาและความสามารถในการสอนวิชาการแก่ศิษย์ และอุทิศตนอย่างเต็มที่ เพื่อผลงานที่สมบูรณ์

ครูมืออาชีพต้องสร้างอุดมการณ์ให้ตนเองเสมอๆ เริ่มตั้งแต่การเติมเต็มความรู้คือการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ เสมอๆ การเติมเต็มให้ใจเข้มแข็ง การเติมเต็มเวลาคือการเสียสละความสุขส่วนตัว การเติมเต็มคนคือการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับชุมชน และการเติมเต็มพลังคือทุ่มเทกำลังกายและกำลังใจให้แก่ลูกศิษย์อย่างเต็มกำลังความสามารถ การทำงานด้วยอุดมการณ์เช่นนี้แล้ว จะเป็นการสร้างความผูกพันต่อองค์กรของตนเอง 5 ประการ ดังนี้ 1) ความผูกพันต่อองค์กรจะทำให้ลดอัตราการออกจากงาน 2) เป็นแรงผลักดันให้ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 3) เป็นตัวเชื่อมประสานระหว่างความต้องการของบุคคลในองค์กรกับเป้าหมายขององค์กร 4) มีส่วนช่วยในการเสริมสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร และ 5) ช่วยลดการควบคุมจากภายนอก ซึ่งเป็นผลมาจากการที่สมาชิกในองค์กรมีความรักความผูกพันต่อองค์กรของตน (นพดล ฤทธิโสม, 2559 : 751)

สรุป

การสร้างครูมืออาชีพ มิได้ต้องการครูที่เก่งกาจเกินมนุษย์แต่อย่างใด แต่ต้องการครูที่ตระหนักถึงภาระหน้าที่ของคำว่า “ครู (teachers)” ครูที่มีสัมผัสที่ดีกับศิษย์ เข้าใจธรรมชาติของศิษย์ และทำให้ศักยภาพที่มีอยู่อย่างเต็มที่ในตัวศิษย์แต่ละคนได้ฉายแววออกมาอย่างเต็มที่ ซึ่งครูทุกคนทุกระดับสามารถพัฒนาตนเองเป็นครูมืออาชีพได้ หากครูมีการตื่นตัวในการพัฒนาตนเองและเตรียมความพร้อมเพื่อยอมรับการเปลี่ยนแปลง เปิดใจให้กว้าง มีใจเป็นกลาง พยายามเรียนรู้อย่างเท่าทันและรอบรู้ มีมุมมองอย่างเชื่อมโยงในการสังเคราะห์ วิเคราะห์ ถึงความเป็นจริงในสังคม มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล และความคิดสร้างสรรค์เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ ที่สำคัญยิ่งอีกประการสำหรับครูมืออาชีพคือจะต้องมีความอดทน เพราะผลงานของครูจะบังเกิดผลแก่ศิษย์และงานที่ยิ่งใหญ่ของครูคือ การสอนคนซึ่งเป็นงานเพื่อสังคมมนุษย์ ด้วยภาระที่หนักหน่วงเช่นนี้ ครูมืออาชีพจึงควรเชื่อและนับถือตนเอง เชื่อในคุณค่าของสิ่งที่ครูมืออาชีพกำลังพยายามทำให้สำเร็จนั้น คือสอนให้ผู้อื่นได้เรียนรู้เพื่อจะสามารถปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมกับสภาพการณ์ทั้งหลายทั้งปวง ดังนั้น ครูมืออาชีพต้องเป็นครูด้วยใจรัก มีความพร้อมในทุกๆ ด้านที่จะเป็นครู ประพฤติตัวดี วางตัวดี เอาใจใส่และดูแลศิษย์ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยจิตวิญญาณของความ เป็นครู

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมวิชาการ. (2540). **ประทีปแห่งการศึกษา : พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสด้านการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545**. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- นพดล ฤทธิโสภ. (2559). **กลยุทธ์การเสริมสร้างความผูกพันต่อองค์กรของข้าราชการครูสังกัด กรุงเทพมหานคร**. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, Silpakorn University ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) : 751.
- ประสาธน์ เถืองเฉลิม. (2558). **การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มยุรี ดวงศรี. (2558). **ครุมีอาชีพยุคอาเซียน**. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ฯ. 2, 1(มกราคม – เมษายน): 33 – 34.
- มาเรียม นิลพันธุ์. (2557). **การประเมินโครงการพัฒนาครูโดยใช้กระบวนการสร้างระบบพี่เลี้ยงของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3**. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal. 7, 1 (มกราคม – เมษายน) : 451.
- ยนต์ ชุ่มจิต. (2546). **การศึกษาและความเป็นครูไทย**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). **วิธีการสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- วิจิตร อวทะกุล. (2540). **การฝึกอบรม**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). **เส้นทางครุมีอาชีพสำหรับครูผู้ช่วย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สุทธิพร จิตต์มิตรภาพ. (2553). **การเปลี่ยนแปลงโลกของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการพัฒนาสู่ “ครุมีอาชีพ” ใน สุดาพร ลักษณะินาวิน (บรรณาธิการ). การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง**. สมาคมเครือข่ายการพัฒนาวิชาชีพอาจารย์และองค์กรอุดมศึกษาแห่งประเทศไทย. สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2553). **จิตวิทยาการศึกษา**. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสริมศักดิ์ วิสาลากรณ์. (2555). **ความเป็นครุมีอาชีพ**. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา : บัณฑิตการพิมพ์.

ภาษาต่างประเทศ

Feldman, R.S. (2008). **Understanding psychology**. 8th ed. New York: McGraw-Hill.

Nuangchalem, P. and Prachagool, V. (2010). “Promoting transformative learning of preservice teachers through contemplative practices”. *Asian Social Science*. 6(1): 95-99.